

ЕКОНОМІЧНА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА – СТАНОВЛЕННЯ ПОНЯТІЙНОГО БАЗИСУ

©. Фецул Р.В., Баранівська Х.С., 2010

Розглянуто сутність категорії «стійкість» у теорії систем та в біологічних науках і визначено можливості застосування цього терміна стосовно підприємства. Уточнено значення таких понять, як «рівновага», «стійкість функціонування», «стійкість розвитку» та «економічна стійкість підприємства».

Ключові слова: система, підприємство, рівновага, стійкість, функціонування, розвиток.

Essence of category of «stability» is considered according to the theory of the systems and biological sciences and possibility of application of this term in relation to an enterprise is established. The value of such concepts as «equilibrium», «stability of functioning», «stability of development», «economic stability of enterprise» is specified.

Keywords: system, enterprise, equilibrium, stability, functioning, development.

Постановка проблеми

Зростання динамічності кон'юнктури національного та світового ринків, постійні зміни у законодавстві, організаційно-правових формах та формах власності підприємств, надзвичайно швидкі темпи науково-технічного прогресу, підвищення рівня конкуренції у глобальних масштабах тощо підтверджують значну різноманітність та мінливість середовища, яке часто змінюється зовсім не на користь суб'єкта господарювання. Підприємства діють в умовах невизначеності і ризику, потрапляють у непередбачувані ситуації.

Коливання економічної активності, криза у реальній економіці та фінансовій системі України й інших країн світу істотно вплинули на стійкість роботи суб'єктів господарювання, продемонстрували їхні слабкі сторони, неготовність, надзвичайно низьку гнучкість та адаптаційні можливості для подолання існуючих труднощів. Внаслідок цього багато з них опинились на межі банкрутства і сьогодні вирішують питання забезпечення їхнього подальшого функціонування. І лише незначна частка підприємств ставить перед собою мету виживання із орієнтацією на подальший розвиток та власні ресурси, адже ймовірність державної підтримки у такій надзвичайно складній ситуації є низькою. Тому сьогодні особливо актуальним є питання розробки та використання у практиці вітчизняних підприємств такої системи менеджменту, яка б ставила за головну мету та спроможна була забезпечити стійке і максимально ефективне функціонування суб'єкта господарювання у поточний період часу, а також створити високий потенціал його розвитку на перспективу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Категорія «стійкість» використовується науковцями у різних галузях науки (в біології, економіці, математиці, механіці, психології, соціології, техніці, фізиці, хімії), пов'язаних з вивченням і функціонуванням складних систем. Теорія стійкості систем сьогодні достатньо розвинена у загальному вигляді, і представлена роботами таких вчених, як В. Арнольд, Д. Джозеф., Ж. Йосс, М. Месарович, М. Моїсеєв, М. Морішіма, А. Орлов, В. Острейковський, Я. Такаха та ін. Останні десятиліття проблемами механізму стійкості активно займалися учені-економісти.

Стійкість асоціюється з упорядкованістю, незмінністю, рівновагою. Це поняття застосовують також і під час описання стану системи, її структури, окремих підсистем, процесів та зв'язків. Усе це значно ускладнює процеси наукового дослідження економічних систем загалом та підприємства зокрема. Крім того, якщо в точних науках ніколи не відбувається ототожнення понять “стійкість” та “рівновага системи”, то в економіці вказані терміни змінюють своє значення залежно від автора, моменту формування його позицій тощо.

Аналіз питання стійкості промислового підприємства показав, що дослідження в цій області ведуться доволі інтенсивно, проте увага дослідників переважно зосереджена на її фінансових аспектах. Хоча стійкість – це узагальнювальна комплексна категорія, що не може бути обмежена відображенням лише якогось одного аспекта діяльності суб'єкта господарювання.

Дослідженням питання економічної стійкості підприємств в умовах багатоваріантності, взаємопов'язаності та динамічності чинників зовнішнього і внутрішнього середовищ займались Ареф'єва, Афанасьєв, В. Беренс, Ю. Брігхем, Дж. К. Ван Хорн, О. Василенко, Д. Городинська, В. Іванов, А. Кузнецов,

Є. Кучерова, Л. Мельник, М. Морішима, І. Омельченко, У. Оучі, О. Пономаренко, О. Раєвнева, Л. Родіонова, В. Самуляк, А. Севастьянов, В. Семенов, Ю. Сімах, С. Тхор, Р. Фатхутдинов, Е. Хелферт, Н. Холт, Н. Шандова, В. Ячменьова та ін. Проте вказані науковці, розглядаючи поняття «економічна стійкість» підприємства, не виділяють окремо стійкість функціонування та стійкість розвитку, часто ототожнюють поняття рівноваги як моментної характеристики та стійкості як інтервальної характеристики економічної системи. Неоднозначність дефініцій, відсутність згадки про поглядів учених щодо визначення сутності та змісту категорії «економічна стійкість підприємства» та єдиної категорійної бази з цієї проблеми зумовили актуальність цього дослідження.

Постановка цілей

Мета роботи – визначити сутність та зміст категорії «економічна стійкість підприємства» на основі розмежування понять рівноваги, стійкого функціонування, стійкого росту і розвитку економічної системи. Для уточнення категорії «стійкість системи» та можливості застосування цього поняття стосовно суб'єктів господарювання слід звернутись до положень теорії систем та синергетики. Відповідно розглядатимемо підприємство як складну відкриту динамічну систему, що складається із певної сукупності підсистем, тісно взаємопов'язаних між собою, внаслідок їхньої згаданої взаємодії виникає синергійний ефект.

Для досягнення визначених цілей необхідно виконати такі завдання: провести аналіз існуючих підходів до розгляду поняття «економічної стійкості», здійснити інтерпретацію категорій теорії систем та біологічних наук стосовно суб'єктів господарювання, сформулювати визначення «стійкості функціонування» та «стійкого розвитку підприємства» з урахуванням відмінностей між категоріями «стан», «поведінка», «розвиток системи».

Виклад основного матеріалу

Наука містить велику кількість формалізацій визначення «стійкості», які залежать від специфіки конкретної системи та використовуються під час аналізу поведінки системи. У зв'язку з цим у різних галузях науки теорія стійкості оформилася в самостійний розділ науки зі своїм інструментарієм дослідження. Термін «стійкість» в економіку був запозичений із математики та фізики, де він також зазнавав постійних змін (теорії Ляпунова, Пуанкаре, Лагранжа). У математичних науках виділяють різні типи стійкості: статична, динамічна; структурна і результуюча стійкість траєкторії; стійкість за початковим положенням; стійкість до зовнішніх збурень; стійкість інваріантної множини; стійкість аттрактора, або асимптотична стійкість тощо.

Застосувати перераховані типи стійкості щодо підприємства буде неможливо, оскільки воно є складною системою, яка складається з багатьох різномірних елементів та зв'язків і для якої характерні поліфункціональність, багатоваріантність розвитку, полікритеріальність під час оцінювання її властивостей та характеристик. Тому застосувати стандартні методи дослідження й забезпечення стійкості фізико-математичних наук в економіці фактично неможливо, або такі завдання надзвичайно складно виконати на практиці.

«Стійкість підприємства» – це динамічне, комплексне, складне і багатогранне поняття. Залежно від специфіки конкретної системи воно має багато підходів до визначення та охоплює широке коло об'єктів. Вперше термін «економічна стійкість» був вжитий при розгляді проблем обмеженості природних ресурсів, які спровокували виникнення енергетичних криз 1973 та 1979 років. Метою концепції економічної стійкості було забезпечення стабільного розвитку світового господарства на основі економічнішого і раціональнішого використання ресурсів. Згодом вона була відображена у теорії економічної безпеки держави – «ecosestate» («economic security of state»). Економічну стійкість держави можна забезпечити лише за економічної стійкості її компонентів (територій, галузей економіки, підприємств).

Проаналізувавши існуючі наукові праці, можна відокремити чотири основні підходи до розгляду поняття «економічна стійкість», що існують сьогодні в економічній науці (рис. 1).

Перший підхід передбачає застосування терміна «Steady state» (стійкий стан, стан стаціонарної стійкості), який був введений Р. Солоу і відображає умови динамічної рівноваги економічної системи. В. Ячменьова вважає, що «...стійкість у загальному вигляді зумовлена можливостями внутрішніх енергоматеріальних сил елементів організації, які здатні підтримувати її у межах характерної для неї рівноваги і які відповідно дають можливість організації зберігати структуру і виконувати свої функції стійко, надійно у змінних умовах середовища» [3]. Багато науковців, зокрема С. Анохін, І. Бланк, А. Загорюлькін, Б. Колас, О. Колодізев, К. Нужний, В. Рошін, Ю. Сімах, В. Сумин та ін. звертаються до поняття стійкого стану, рівноваги під час дослідження «економічної стійкості» [3–5]. Проте слід зазначити, що термін «стійкість» характеризує процес, пов'язаний із рівновагою, але не є тотожний їй.

Другого підходу щодо розгляду проблеми стійкості промислового підприємства дотримується сьогодні більшість західних науковців. Російські та українські економісти-дослідники, такі як В. Дергачьова, Д. Ковальов і Т. Сухорукова, З. Коробкова, Є. Коротков, А. Шеремет, Ю. Масленко та Н. Кульбака [6], І. Недін, І. Сенько економічну стійкість підприємств ототожнюють з його фінансовим станом.

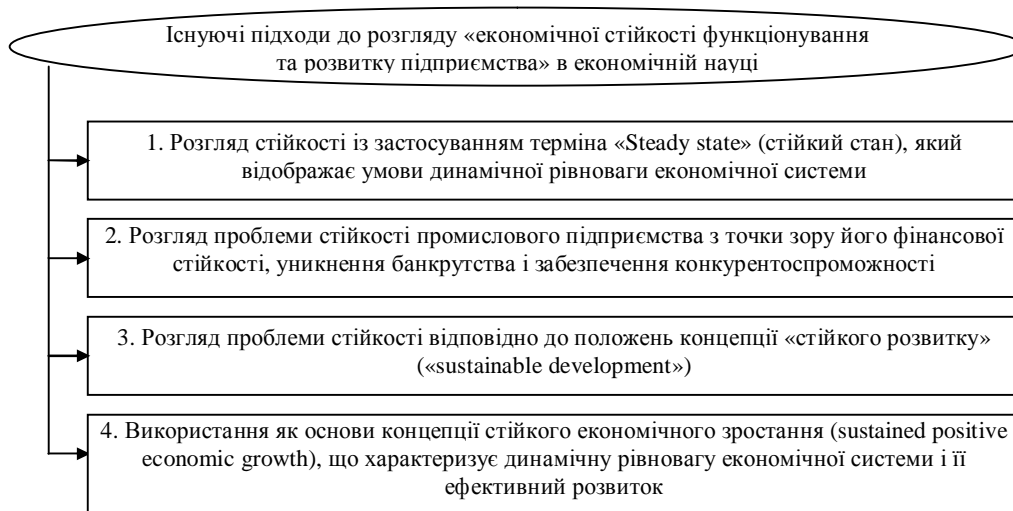

Рис. 1. Існуючі підходи до розгляду «економічної стійкості функціонування та розвитку підприємства»
Джерело: розроблено авторами

Фінансова стійкість, на думку представників цього підходу, формується внаслідок стабільного одержання підприємством прибутків, що створює можливості для вільного маневрування та ефективного використання грошових коштів і сприяє підвищенню ритмічності та надійності процесів матеріально-технічного постачання, виробництва і реалізації продукції. Проте сьогодні в Україні багато підприємств машинобудування працюють зі збитками, але не є банкрутами і продовжують свою діяльність. Тому ми вважаємо, що фінансова стійкість хоч і є однією з найважливіших передумов економічної стійкості, проте остання є багатограннішою універсальною категорією.

Третій підхід під час оцінювання стійкості економічної системи виходить з положень концепції стійкого розвитку («sustainable development»), точкою відліку для розвитку якої є звіт Міжнародної комісії ООН з навколишнього середовища і розвитку у 1987 році. Нова стратегія розвитку суспільства виходить із пріоритетів майбутнього і її можна визначити як стратегію виживання і неперервного розвитку цивілізації (і країни) в умовах збереження довкілля.

Дотримуються цих поглядів А. Деркач, Л. Мельник, А. Семенов та А. Фадеева, які характеризують стійкий розвиток як такий, за якого економічні, екологічні та соціальні цілі урівноважуються та інтегруються, а темпи економічного росту не перевищують темпів відтворення природних ресурсів, причому основним показником такого розвитку вважається покращання якості життя [7].

На нашу думку, доцільніше було б перекласти термін «sustainable development» не як стійкий, а як «гармонійний розвиток». Адже концепція «sustainable development» передбачає гармонізацію економічних, соціальних та екологічних потреб та інтересів, а стійкий розвиток у теорії систем трактується по-іншому.

Четвертого підходу дотримуються такі відомі економісти, як Дж.С. Міль, Й. Шумпетер, Р. Харррод, Ф. Котлер, Д. Морріс та ін. Серед російських учених поняття стійкого розвитку промислових підприємств пов'язує з поняттям економічного зростання А.С. Воронов, Н.В. Шандова вважають, що «...концепція економічної стабільності полягає в максимальному значенні зростання економіки підприємства за мінімального відхилення економічної системи підприємства від стану рівноваги» [8]. У цьому підході ми зустрічаємо отождолення поняття «розвиток» з поняттями «росту», «зростання», які передбачають лише збільшення кількісних, а не якісних характеристик соціально-економічної системи.

Для уточнення поняття «стійкість» та вибору найвідповіднішого підходу звернемось до теорії систем. У цій науці виділяють стійкість рівноваги і стійкість руху системи (рис. 2). Під рівновагою розуміється такий стан системи, який характеризується сталістю параметрів, тобто встановлені структура, режим функціонування, параметри її входів та виходів зберігаються. О. Василенко [9] розглядає рівновагу підприємства як рівність попиту та пропозиції в системі Усіх ресурсів підприємства.

Стан рівноваги залежно від поведінки системи може бути стійким (стаціонарним) або хитким (нестійким), коли зміни параметрів системи породжують подальші зміни у тому самому напрямі та посилюються з плином часу [10, с. 43]. Стан рівноваги характерний для систем, що не мають зв'язків із зовнішнім середовищем, тоді як для відкритих систем (до яких і належить людина, і суспільство, і національна економіка, і підприємство) рівновага можлива лише як мить у процесі постійних змін. Рівноважні системи не здатні до розвитку та самоорганізації, оскільки подавляють відхилення від свого стаціонарного стану, тоді як розвиток і самоорганізація передбачають якісні зміни. Тому ми вважаємо, що доцільно вживати стосовно підприємства поняття «динамічна рівновага», що усуває будь-які аспекти сталості, статичності, заперечення змін (рис. 2).

Протягом життєвого циклу відбувається постійний перехід одного стану системи в інший. Ця постійна зміна, динаміка станів (а не проста їх сума) відображає поведінку системи, тобто функціонування її в часі (процес виконання нею своїх основних функцій, що визначаються, задаються зовнішнім середовищем) [11]. А ціль системи являє собою бажаний стан її виходів, що може бути виражений через значення (множину значень) функції системи. Враховуючи це, сукупність точок у просторі, в яких підприємство досягає стану динамічної рівноваги, можна розглядати як лінію бажаної (запланованої) поведінки системи, коли узгоджуються потреби та ресурси підприємства, як траєкторію її еволюції. Тому стійкість функціонування підприємства являтиме собою стійкість з досягнення намічених цілей у конкретний період часу. Перехід системи від однієї траєкторії функціонування до іншої являє собою зміну динамічної рівноваги, встановлення її на іншому рівні, фактично відображає перехід до нового ступеня розвитку системи.

Кожна система для забезпечення її ефективного функціонування в перспективі повинна не лише кількісно змінюватись, а розвиватись. З позицій теорії систем та концепції самоорганізації розвиток системи (підприємства) передбачає значні якісні зміни її структури (складу та зв'язків) та режиму функціонування. Не слід ототожнювати поняття росту та розвитку системи, оскільки перше передбачає лише кількісні зміни значень параметрів системи. Проте в ході розвитку системи можуть змінюватись не лише її структура та механізм функціонування, а й види діяльності і темпи її росту.

Рис. 2. Інтерпретація поняття «стійкість системи» в економіці стосовно підприємства
Джерело: розроблено авторами на основі [9; 10]

У точці біфуркації відбувається перехід підприємства на новий щабель (ступінь) розвитку, що супроводжується втратою стійкості його функціонування. У цій точці система може вибрати аттрактор, що передбачає не тільки прогрес, а й регрес системи, перехід на нижчий ступінь розвитку. Тому поняття розвитку системи слід розглядати не лише з точки зору покращання її якісних характеристик, але й можливості їхнього погіршення.

Розвиток – це різновид руху системи, що передбачає якісні зміни. Залежно від того, як змінюватимуться характеристики руху системи (траєкторії точок показників) під впливом початкових збурювань (відхилення початкових умов від їхніх розрахункових значень), розрізняють стійкий та хиткий рух (рис. 2).

Оскільки значного розвитку сьогодні набула органістична концепція підприємства, яка передбачає його розгляд як живого організму, здатного до самоорганізації, самонавчання, то слід зауважити що деякі автори вводять у науковий обіг такі терміни, як «гомеостаз», «гомеокінез». Ми вважаємо, що поняття «гомеостаз» відповідає терміну «стійкості динамічної рівноваги», а поняття «гомеокінез» – «стійкості руху», «гомеокінетичного плато» – «області стійкості».

Розглянувши трактування стійкості, рівноваги згідно з теоріями систем та самоорганізації, вважаємо за доцільне розглядати категорії «стійкості функціонування» та «стійкості розвитку підприємства» згідно з

першим підходом. Тому надалі виникає необхідність у порівнянні існуючих дефініцій «економічної стійкості», «стійкого розвитку», розгляді та дослідженні їхніх складових елементів, що були виокремлені прихильниками цього підходу. У табл. 1 наведено найуживаніші трактування поняття «економічна стійкість».

Таблиця 1

Підходи авторів щодо визначення поняття «економічна стійкість»*

Джерело	Позиції авторів щодо трактування поняття «економічна стійкість»
	<i>Це стан підприємства або ресурсів...</i>
Алексєєнко Н. [12]	Стан його матеріальних, економічних і трудових ресурсів, їх розподіл і використання, які забезпечують розвиток підприємства на основі зростання прибутку і капіталу при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризиків
Зайцев О. [13]	Такий стан підприємства, при якому зберігається здатність ефективного функціонування і стабільного прогресивного розвитку при негативних впливах зовнішнього середовища
Мєдведєв В. [14]	Рівноважний збалансований стан економічних ресурсів, який забезпечує стабільну прибутковість і нормальні умови для розширеного відтворення в тривалій перспективі з врахуванням найважливіших зовнішніх і внутрішніх чинників
	<i>Це рівновага або здатність повертатись до неї...</i>
Анохін С. [3]	Такий рівноважний стан промислового підприємства, при якому економічні й управлінські рішення здатні регулювати основні чинники стійкого положення підприємства: управління, виробництва, фінансів, персоналу і стратегії в заданих межах ризику
Колодїзєв О., Нужний К. [4]	Стан рівноваги або здатність повертатися в цей стан відкритої соціально-економічної системи (підприємство), після того як мало місце виведення з цього стану зовнішніми й внутрішніми збурюючими впливами за рахунок ефективного використання усіх видів ресурсів з подальшою спроможністю забезпечувати оптимальний процес їх поповнення
Сімех Ю. [5]	Це потенційні можливості підприємства повернутися у стан рівноваги, в якому підприємство має позитивну динаміку функціонування, або не виходить за межі встановлених границь
	<i>Це здатність підприємства (системи) ...</i>
Бугай В. [15]	Здатність підприємства поглинати зовнішні й внутрішні дестабілізуючі фактори через ефективне застосування своїх ресурсів за рахунок використання і вдосконалення економічного потенціалу
Василенко О. [9]	Здатність системи зберігати свій працездатний стан щодо досягнення запланованих результатів за наявності різних мінливих впливів
Відеке Б. [16]	Здатність системи зберігати рух за означеною траєкторією, тобто дотримуватись визначеного режиму функціонування
Коренченко Р. [17]	Здатність підприємства до самозбереження, тобто раціонального використання резервів підприємства у часі, що дають можливість протистояти впливові зовнішніх факторів
Коренченко Р. [17]	Здатність підприємства до самозбереження, тобто раціонального використання резервів підприємства у часі, що дають можливість протистояти впливові зовнішніх факторів
Іванов В. [20]	Здатність економічної системи не відхилятися від свого стану (статистичного або динамічного) при різних внутрішніх і зовнішніх дестабілізуючих впливах за рахунок ефективного формування і використання фінансових, виробничих і організаційних механізмів.
	<i>Інше</i>
Ареф'єва О., Городянська Д. [19]	Сукупність взаємообумовлених та взаємопов'язаних складових, які за будь-яких умов забезпечують здатність до ведення діяльності підприємств, запас ресурсів (ресурсного потенціалу) та збалансований процес функціонування
Бурда А. [21]	Системне явище, яке виступає індикатором відхилень від потенційно можливого конкурентного стану на певному етапі життєдіяльності підприємства
Єремейчук Р. [21]	Така організація його виробничо-господарської діяльності, що дає змогу забезпечити стабільні техніко-економічні показники з позитивною динамікою й ефективно адаптуватися до збурювань навколишнього й внутрішнього середовища
Малінін К. [22]	Адекватність системи середовищу, як зовнішньому, так і внутрішньому, що передбачає знаходження параметрів системи в деякому допустимому околі, що забезпечує її функціонування і розвиток

* Джерело: розробка авторів на підставі 48 визначень з різних джерел

Отже, узагальнивши та порівнявши існуючі підходи до трактування поняття «економічна стійкість підприємства», можна зробити висновок, що найчастіше автори використовували такі складові дефініції:

«стійкість, або економічна стійкість – це стан підприємства» та «економічна стійкість підприємства забезпечується за рахунок використання ресурсів підприємства». Дещо рідше під стійкістю (економічною стійкістю підприємства) науковці розуміють рівновагу, або здатність повернутися до рівноваги. Проте, на наш погляд, таке тлумачення не є точним, оскільки згідно з теорією систем рівновага є окремим випадком стійкості системи. Слід дотримуватись точки зору науковців, які економічну стійкість розглядають як здатність (властивість, характеристику) підприємства, оцінити рівень якої можна за допомогою аналізування показників динаміки стану (поведінки) та структури суб'єкта господарювання. Слід зазначити, що деякі автори при розгляді стійкості підприємства враховують лише фактори зовнішнього середовища, проте загрози для стану підприємства і його розвитку може продукувати і внутрішнє середовище. Економічна стійкість – це динамічна категорія, що включає стійкість функціонування та стійкість розвитку підприємства стосовно заданих цілей (рис. 2). Підприємство може стійко функціонувати, коли параметри стану і структури підприємства залишаються в межах допустимих відхилень від заданої лінії поведінки), але не розвиватись. Тому стійкість функціонування та розвитку підприємства не є тотожними категоріями. Визначення різними авторами поняття «стійкого розвитку підприємства» наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Підходи авторів щодо визначення поняття «стійкий розвиток підприємства»*

Автор (джерело)	Зміст
Алексеев Н. [12]	Розвиток, суть якого полягає в тому, щоб у тривалому періоді часу забезпечувалися високі показники соціального, економічного, технічного стану підприємства
Бурда А. [20]	Наявність потенціалу сталого розвитку, локальні складники якого забезпечують несуперечливий, збалансований, гармонійний розвиток соціально-економічної системи, і шляхом адаптивності та гнучкості, ефективного його використання для нейтралізації зовнішніх дестабілізаційних чинників і створених конкурентним середовищем загроз без ризику для життєдіяльності підприємства
Василенко О. [9]	Розвиток, який передбачає безперервні та прогресивні структурні зміни шляхом зміцнення структуроутворюючих зв'язків вищого рівня, які більш надійні, ніж аналогічні зв'язки підсистем підпорядкованого йому рівня з метою якнайшвидшої адаптації СЕС
Кучерова Є. [23]	Це рівноважна збалансована поступальна зміна всіх показників стійкості підприємства, здатного протистояти тенденціям ентропії, зберігаючи при цьому цілісність і основні властивості
Масленко Ю., Кульбака Н. [6]	Такий розвиток, що забезпечує певний тип рівноваги і залежить від вибраної підприємством стратегії.
Чурин А. [24]	Розвиток, що пов'язаний із зростанням обсягу реалізації, нововведень і циклічності процесу розвитку
Шершньова З. [25]	Процес змін, в якому експлуатація ресурсів, напрям інвестицій, орієнтація науково-технічного розвитку і інституційні зміни погоджені один з одним і укріплюють нинішній і майбутній потенціал підприємства

* Джерело: розробка авторів на підставі 12 визначень з різних джерел

На підставі проаналізованих літературних джерел можна сформулювати власне визначення економічної стійкості підприємства як здатності підприємства реагувати через механізми протистояння чи адаптації на зміни зовнішнього та внутрішнього середовищ з метою не лише збереження та формування факторів, які забезпечують його самозбереження та ефективне функціонування на поточний момент часу, а й сприяють його подальшому розвитку. Стійке функціонування передбачає забезпечення системою менеджменту знаходження показників стану і структури підприємства в певних межах (область стійкості) на окремому етапі розвитку підприємства (в межах певної якісної характеристики). А стійкий розвиток можна визначити як такий, що передбачає безкризову, поступову зміну якісних ознак підприємства, дотримання показників розвитку в межах визначеної області стосовно поставлених цілей. Поняття стійкого функціонування і розвитку тісно пов'язане із такими явищами, як здатність до самозбереження, протистояння негативним впливам, адаптація, гнучкість та потенціал підприємства.

Висновки

Стосовно підприємства стійкість рівноваги втілюватиметься у поняття «динамічної рівноваги», до якої підприємство прагне, але досягнути якої не може, а стійкість руху системи проявляється через стійкість функціонування та стійкість розвитку підприємства. Розвиток підприємства у часі відбувається стрибкоподібно і включає постійне чергування періодів стійкого функціонування із нестійким. На етапах стійкого стану відбувається поступове зниження функціональної стійкості, наростання неупорядкованості структури під впливом факторів зовнішнього і внутрішнього середовищ. У критичній точці (точці біфуркації) відбувається втрата функціональної стійкості та перехід підприємства на новий ступінь розвитку, тобто

встановлення динамічної рівноваги (бажаної траєкторії функціонування) на новому рівні. Це супроводжується змінами у механізмі функціонування підприємства (встановлення нових критеріїв стійкості стану) та/або перебудовою старих, утворенням нових організаційних структур (встановлення нових критеріїв структурної стійкості), зміною ефективності діяльності підприємства. Отже, втрата функціональної стійкості не завжди є негативною подією для суб'єкта господарювання, адже може свідчити про перехід на новий ступінь розвитку.

Перспективи подальших досліджень

Питання виокремлення видів економічної стійкості підприємства, її складових частин, а також виявлення факторів, що впливають на стан і розвиток підприємства, побудова системи індикаторів економічної стійкості промислових підприємств можуть бути темами для подальших досліджень.

1. Офіційний сайт Державного комітету статистики України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Ячменева В.М. Концепция экономической устойчивости предприятий // Культура народов Причерноморья. — 2005. — №74. — Т.1. — С. 94–97.
3. Анохин С.Н. Методика моделирования экономической устойчивости промышленных предприятий в современных условиях. – Саратов: Сарат. гос. техн. ун-т, 2000. – 40 с.
4. Колодізеєв О.М., Нужний К.М. Дослідження сутності та змісту економічної стійкості підприємства // *науч.-техн. сб.: Коммунальное хозяйство городов.* – 2007. – №78. – С.238–243.
5. Сімах Ю.А. Визначення поняття конкурентостійкості підприємства // *Вісник Міжнародного Слов'янського університету. Серія «Економічні науки».* – Т. X. – 2007. – № 1. – С. 12 – 16.
6. Масленко Ю. В., Кульбака Н. А. Устойчивое развитие предприятия – фактор экономической безопасности. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://masters.donntu.edu.ua/2002/fem/kulbaka/lib/s3.htm>.
7. Фадеева А.С. Концепция устойчивого развития туризма // *Культура народов Причерноморья.* — 2006. — №89. — С. 48–51.
8. Шандова Н.В. Оцінка загальної стійкості розвитку промислового підприємства // *Економічний простір: зб. наук. пр.* – № 21. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2009. – С.276–292.
9. Василенко А.В. Менеджмент устойчивого развития предприятий: монография. – К.: Центр учебной литературы, 2005. – 648 с.
10. Кориков А.М., Сафьянова Е.Н. Основы системного анализа и теории систем. – Томск: Изд-во Томского ун-та, 1989. — 207 с.
11. Ерохина Е.А. Теория экономического развития: системно-синергетический подход. – Томск: Изд-во Томского ун-та, 1999. – 160 с.
12. Алексеенко Н.В. Устойчивое развитие предприятия как фактор экономического роста // *Економіка і організація управління: зб. наук. пр.* – Вип. № 3 / під. заг. ред. П.В. Єгорова. – Донецьк: ДонНУ, Каиштан, 2008. – С. 59-65.
13. Зайцев О.Н. Оценка экономической устойчивости промышленных предприятий (на примере промышленности строительных материалов): автореф. дисс. ... канд. экон. наук: 08.00.05 „Экономика и управление народным хозяйством” / О.Н. Зайцев. – Хабаровск, 2007. – 23 с.
14. Медведев В.А. Устойчивое развитие общества: модели, стратегия. — М.: Академия, 2001. — 267 с.
15. Бугай В.З., Омельченко В.М. Аналіз та оцінка фінансової стійкості підприємства // *Держава та регіони.* – 2008. – № 1. – С. 34–39.
16. Видеке Б. Система рациональной организации металлургического производства / Б. Видеке, Ю.Б. Иванов – Х. : Изд-во "Основа", 1994. – 174 с.
17. Коренченко Р.А. Общая теория организации: учебник для вузов. – М.: Юнити – ДАНА, 2003. – 286 с.
18. Иванов В.Л. Управління економічною стійкістю промислових підприємств (на прикладі підприємств машинобудівного комплексу): монографія. – Луганськ: СНУ ім. В. Даля, 2005. – 268 с.
19. Ареф'єва О.В., Городянська Д.М. Економічна стійкість підприємства: сутність, складові та заходи з її забезпечення // *Актуальні проблеми економіки.* – 2008. – №8. – С.83–90.
20. Бурда А.І. Методичні підходи до оцінювання впливу складників тріади потенціалу на сталий розвиток підприємства // *науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. пр.* – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.12. – 336 с. – С. 141–153.
21. Еремейчук Р.А. Обоснование стратегии устойчивого развития предприятия / Р.А. Еремейчук // *Економіка розвитку.* – 2002. – № 2(22). – С. 56–60.
22. Малинин К.Г. Устойчивость функционирования предприятия в рыночной экономике: автореф. дисс. ... канд. экон. наук. — М.: МГАХМ, 1997. — 21 с.
23. Кучерова Е.Н. Современный подход к устойчивому развитию предприятия // *Вестник Оренбургского государственного университета.* – 2007. – № 9. – С. 76 – 81.
24. Чурин А. С. Проблемно-ориентированный механизм устойчивого развития: автореф. дисс. ... канд. экон. наук.: 08.00.05 „Экономика и управление народным хозяйством” / А.С. Чурин. – Воронеж, 2007. – 20 с.
25. Шериньова З.Е. Стратегічне управління: навч. посіб. — К.: КНЕУ, 1999. —384 с.